

Mátray Magdolna

Kézműves mesterségek portékái, műhelyei régen és ma III.

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:

Népi kézműves vállalkozás működtetése

A követelménymodul száma: 1004-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-005-30

KÉZMŰVES MESTERSÉGEK PORTÉKÁI, MŰHELYEI RÉGEN ÉS MA III.

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

A költők, képzőművészek, tudatosan alkotnak. A falun, vidéken élő nép egyszerű fia, lánya, a nótafa, a táncos, a szövő, hímző asszonyok, a munkájuk mellett, a környezetük szépítése, életük szebbé tétele, ünnepeik jelentőségének emelése érdekében alkotnak. Tulajdonképpen a maguk számára. A népművészeti alkotásokat kollektív alkotásnak nevezik. Valójában a népművészeti alkotások is egy-egy kiemelkedően tehetséges ember alkotásai, de szinte mindig tükrözik lakókörnyezetük megszokott és követett stílusát. Az általunk készített kézműves portékák híven tükrözik ezen "népművészeti alkotások" szín és formavilágát.

"... A művészeti élet képviselői időről időre inspirációt keresnek – és találnak – a népi alkotóvilágban. A népművészet számos olyan tapasztalatot hordoz, amely példaként szolgálhat a későbbi korok számára is. Nemcsak a művészeknek, hanem a felnövekvő nemzedékek számára is fontosak lehetnek a korábbi nemzedékek alkotásai. A népművészet olyan értékeket és hagyományokat őriz, amely segítheti a fiatalabbakat a múlt megismerésében, a saját kultúrához való szorosabb kötődés kialakításában." Tarján Gábor 2005 A paraszti alkotók stílusát, mintáik sokaságát, portékáik színeit, a használt alapanyagokat bár meghatározta a tájegység, ahol éltek, de az alkotói szabadságuk megmaradt. Olyan alkotások születtek, melyek magukon viselték a tájegység stílusának egyenruháját, de mégis tartalmaztak egyedi jegyeket. *"A népi kultúrában a közösség mindig ellenőrzése alatt tartja a tevékenységet, a népművész csak a tradíció ízlésvilágának megfelelően, az ismert jelképrendszer felhasználásával alkothat."* Tarján Gábor. A létrehozott újítást elfogadta, vagy elvetette a környezet. Feledésbe merült, vagy beépült a hagyományaikba, és mindannyian felhasználták tárgyaik kialakításához, szépítéséhez. A jelentős falusi alkotókat, a specialistákat számon tartotta környezetük, a legszebb, az ünnepi tárgyakat velük készítették el, a mintákat Ők rajzolták a vászonra. Régen nem nevezték Őket népművészeknek, de megbecsülték munkájukat, azzal, hogy a legszebb, legbecsesebb tárgyak készítésére Őket kérték meg.

A jeles alkotók, kézművesek az immár országos hírnevet, és társadalmi megbecsülést is jelentő, "népművész", "népi iparművész", "népművészet mestere" címet, 1953 óta kaphatják meg. A kézműves mesterek alkotó munkájuk alapján mai napig is kaphatják ezeket, a megtisztelő címeket. A címekkel elismerik magas szintű kézműves portékát készítő munkájukat és szépséget, használható mai formátumú termékeket teremtő műhelymunkájukat.

A **Népművészet Mestere** díj egyes alkotások vagy egész életmű elismeréseként azoknak a népi kézműveseknek adományozható állami kitüntetés, akik hosszabb időszak alatt kifejtett munkásságuk során a népművészet fejlesztésében, terjesztésében kimagasló eredményeket értek el.

1. feladat

A választott szakmája népművészet mestereinek nevét keresse ki a lexikonokból!

2. feladat

Egy jelentős szakmai személyiség életútjáról számoljon be írásban, vagy kiselőadás keretein belül!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. Jeles alkotók, a Népművészet Mesterei

Örömkre szép számmal érdemelték ki az alkotók a "Népművészet Mestere" címet, díjat.

A népművészet e jeles alkotói, egyszerre őrzői és megújítói a hagyománynak.

A népművészet mestere címet 1953 óta 435-en kapták meg.

A 1953-ban alapított díjat augusztus 20-án, évente 10 személy (2004 előtt évente 7 személy) kaphatja. A kitüntetett, az adományozást igazoló okiratot és érmet kap. Az érmet kerek alakú, bronzból készült, átmérője 80, vastagsága 8 milliméter. Az érmet Asszonyi Tamás szobrászművész alkotta, egyoldalú, középméretben pásztorfaragásra utaló férfi és nő ábrázolással, köriratban NÉPMŰVÉSZET MESTERE-DÍJ felirattal van ellátva. (Vikipeédia, 2010. 10.22)"

Jeles alkotók példaként, – s akár forrásként is – szolgálnak az utókor, a népi kézműves iránt érdeklődők csoportjának.

- A két Kapoli Antal, apa és fia, – somogyi fafaragók, – 80 éven át alkottak, és mutattak példát kortársaiknak, és haláluk után az utókornak is.

Domanovszky György 1952-ben és 1983-ban írt könyvet a két Kapoliról. Kecskeméten a Magyar Népi Iparművészeti Múzeum kiemelten mutatja be munkáikat. Alkotásaik láthatóak a Néprajzi Múzeumban. Munkásságukat láthatjuk még Balatonlellén a róluk elnevezett múzeumban.

1. ábra. Idősebb Kapoli Antal szobra Balatonlellén

2. ábra. Id. Kapoli Antal

Janó Ákos: "A Kapoli gyűjtemény" című tanulmányában (Kapoli Múzeum, Balatonlelle, 1987) így ír a két fafaragóról:

Idősebb Kapoli Antal a Somogy megyei Gyalán községben született 1867-ben. A családja emberemlékezet óta juhászokból élt. A gyermek Kapoli Antalnak is ez a mesterség adódott. Korán, 12 éves korában már felelősséggel tartozik a rábízott kosokért, mert édesapját nyolc évesen elveszíti. Tizenkilenc éves, amikor édesanyja halálával teljes árvaságra jut. Huszonkét éves korában megnősül. Három gyermeke születik. A felesége halála után, Gyalánról, Laposér pusztára költözik. Újra megnősül, majd további két gyereke születik. A hét fős családot, már nem tarthatja el juhász keresetéből. Ez időtől számítva farag hivatásszerűen. 1926-ban ismét megözvegyül. 1930-ra, 63 éves korára teljesül régi vágya: faragásai révén összekuporgatott pénzéből kevés földet tud vásárolni Somogyhárságyon. Felhagy a juhászattal, és csak faragással foglalkozik.

1954-ben a Népművészet Mestere címet, 1955-ben Kossuth díjat kap. 1957-ben, 90 éves korában hal meg.

Idősebb Kapoli Antalról faragó pályázatot neveztek el.

3. ábra. Idősebb Kapoli Antalról elnevezett pályázat emblémája

Ifjabb Kapoli Antal 1893-ban Gyalánban született. Tizenkét éves volt, amikor kimaradt az iskolából, és apja mellett elkezdte a juhászokodást. Tizenhét esztendősen került el apjától. Ettől kezdve gyakran változtatta lakhelyét; (Mikepuszta, Szövés puszta, Körmend, Kopaszhegy). 1922-ben megnősült. További állomásai; Somogysád, Szenttamás puszta, Ropó, Somogyhárságy, Ibafa, Kaposújlak, Kísszentlászló. 1946-ban Dióspusztára költözött és abbahagyta a pásztorkodást. Itt él 1970-ben bekövetkezett haláláig. A faragást apjától leste el, aki azonban őt soha nem tanította. Tizenkilenc éves korától készítette portékáit eladásra.

1953-ban az elsők között kapta meg, a Népművészet Mestere címet.

Élete végén, mikor látása már nagyon megromlott, filctollal papírra rajzolta motívumait.

4. ábra. Jellegzetes Kapoli faragvány

- Jelentős alkotó Mezőkövesden, **Kisjankó Bori** (1876–1954), született: Gáspár Mártonné Molnár Borbála. Hímző-asszony és mintairó volt.

5. ábra. Kisjankó Bori szobra Mezőkövesden (fotó: Balassa M. Iván)

6. ábra. Kisjankó Bori emlékháza Mezőkövesden (fotó: Balassa M. Iván)

A Népművészet Mestere kitüntetést 1953-ban kapta.

Nagyapja Nagy János szűcsmester. Az Ő ragadványnevét, a – Kisjankó – használta, s így vált híressé. A mezőkövesdi matyó hímzések előrajzolója és továbbfejlesztője. 1963 óta lakóháza emlékmúzeum. Nevét a háromévenként megrendezett "Országos Kisjankó Bori hímző pályázat", valamint egy szobor is őrzi.

A "Kisjankó Bori pályázat", 1963-ban indult a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkársága és a Mezőkövesdi Községi Ház szervezésében. Eleinte évenként, majd kétévenként, 1988 óta pedig háromévenként rendezik meg. A hímzők legrangosabb megmérettetésévé vált.

7. ábra. A "Kis Jankó Bori pályázat" emblémája

8. ábra. Matyó táncosok

A pályázat célja a magyar népi hímzések és viseletek hagyományainak megőrzése és továbbfejlesztése, a régebbi, kevésbé ismert stílusok felkutatása és feldolgozása.

- A fazekasok közül, a nádudvari **Fazekas család**ot mutatjuk be példaként. Sok generáción keresztül a mai napig készítik a nádudvari fekete kerámiát.

9. ábra. Nádudvari fazekasok portékáikkal, Borbély Jolán etnográfus társaságában

Fazekas Lajos és Fazekas István néven többen érték el közülük a népi iparművész és a Népművészet Mestere díjat. A nagycsalád szinte minden tagja magas szinten műveli a fazekas mesterséget, a mai napig.

10. ábra. Fazekas István fazekas, Nádudvarról

Közülük, **Fazekas Istvánt** említjük meg, aki 1924-ben Nádudvaron született, 2007-ben Hajdúszoboszlón hunyt el.

Felmenői évszázadok óta fazekassággal foglalkoztak, az ősi gyökerű tudást a megújulás utáni igényt és az igényességet generációkon keresztül egymásnak adták át. Fazekas István a mesterséget édesapjától tanulta Nádudvaron. Az apai műhelyben az 1930-as évek végéig dolgozott, itt sokat tapasztalatot szerzett a műhelyben dolgozó két segédőtől, akik a Dunántúlról, és Korondról hozták ismereteiket. A népi kézműves kerámia mellett tett egy rövid kitérőt az iparművészet irányába is, ebben mestere a hajdúszoboszlói S. Kepes Ágnes iparművész volt. A háborús éveket Besztercén töltötte, itt kitanulta a kályhás mesterséget is. A háború után Hajdúszoboszlón tanulta tovább választott szakmáját, S. Kepes Ágnes iparművész műhelyében. Megtanulta a gipszöntést, alakos formákat készített, színes mázakkal dolgozott. 1973-ban Hajdúszoboszlóra tette át székhelyét, hagyományos nádfedeles paraszti házat, műhelyt, bemutatótermet épített, bekapcsolódott az idegenforgalomba is. Alapító tagja volt a Háziipari Szövetkezetnek. A hagyományos nádudvari fekete kerámia országos megismertetése, népszerűsítése az ő tevékenységéhez is erősen kötődik. 1954-ben lett népi iparművész, és Népművészet Mestere. Népművészet Mestere kitüntető címet elsőként Hajdú-Bihar megyében ő nyerte el a nádudvari fekete kerámia kimagaslóan magas művészi továbbfejlesztéséért, népszerűsítéséért.

- A textiles népi kézművesek közül sárközi szövőasszonyt mutatunk be: **Perity Mihályné Kukucska Mária** (Decs, 1896. – Decs, 1986.), szövőasszony.

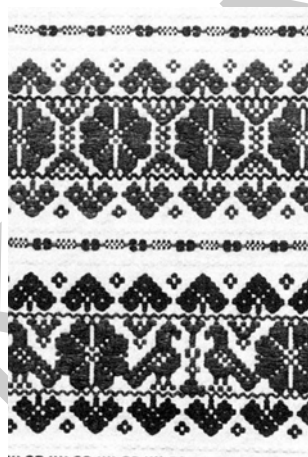
A sárközi szöttes felélesztésének, újraalkotásának egyik legkiválóbb mestere.

Az alkotó tevékenységén túl, a sárközi szöttesek széleskörű megismertetésében volt jelentős szerepe. Sokszor és szívesen szőtt közönség előtt is, vásárokon, bemutatókon. Ezeken, az alkalmakon tanított, de Ő maga is tanult. Emlékezetes egyéniségével, sokakkal ismertette és kedveltette meg a szövést, a szötteseket, a népművészetet.

Mári néni egyik bölcs mondata, a szorgalmas munkáról, szövésről: "Hát én úgy képzeltem, hogy ha mennél több gyöpöt föltörünk és mennél többször új földbe vetünk búzát annál gazdagabb lesz a termés, hát ezt is úgy gondolom."

11. ábra. Perity Mári néni munka közben

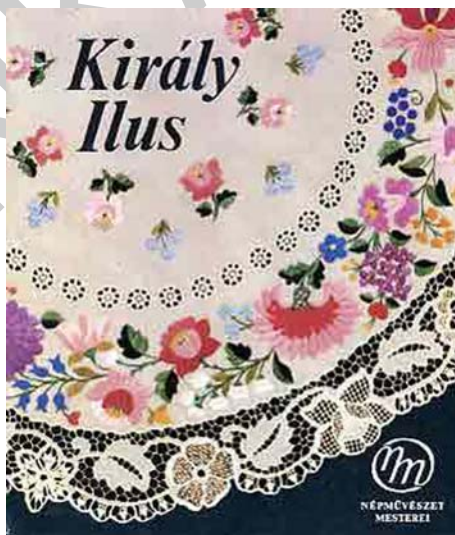

12. ábra. Régi sárközi szőtt részlete

Az 1920-as években az Iparművészeti Társulat kérésére kezdett "cifra" szőtteket készíteni, amelyekkel nagy sikert ért el 1929-ben Milánóban. Ettől az időszaktól kezdve rendszeresen részt vett a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szervezésében a budapesti nemzetközi vásárokon, és személyes kapcsolatai révén a legkülönbébb intézményektől és magánszemélyektől kapott megrendeléseket. Ez néhány hasonló felkészültségű asszonynak is biztosította az eladás lehetőségét. Amikor Szekszárdon, majd a sárközi községekben is megkezdődött a hímzés tanítása, Decsen Perity Mihályné is elvégezte a népművészeti tanfolyamot. A háziiparos igazolványt is az elsők között, 1933-ban szerezte meg. Az Országos Iparegyesület kiállításain 1929-ben és 1932-ben ezüst, 1933-ban arany éremmel díjazták szőtteit. A második világháború után folytatta művészi és árutermelő munkásságát. A Magyar Állami Háziipari Felügyelőség (Székesfehérvár) szekszárdi kirendeltsége megbízta a decsi földműves szövetkezet háziipari részlegének felelősi tisztével. A Sárközi Népművészeti Háziipari Szövetkezet alapító tagja, ahova nyugdíjazása után is visszajárt dolgozni. Szőttesei kiváló technikai tudással készültek. Színezésében, a minta megválasztásában szigorúan ragaszkodott a sárközi szőttes hagyományaihoz. Szedett mintás szőttesein az uralkodó szín kevés feketével a piros. Leheletfinomságú szádái remekművek. 1954-ben népi iparművész, 1960-ban a Népművészet Mestere.

- **Kovács Jánosné Király Ilus** (1886 – 1966), kalocsai hímző- és íróasszony, a kalocsai népművészet megújítója.

Az Ő nevéhez fűződik a kalocsai hímzések kiszínesedése, és a csipkék megjelenése. Rendkívül népszerűvé vált az általa megújított kalocsai hímzés, határon belül és túl, s nem csupán a néprajzi szempontból kalocsainak nevezett területen. Májig is szívesen hímeznek az asszonyok színes kalocsait.

13. ábra. Király Ilus egy alkotása

Ma már másképp ítéljük meg a munkássága által létrejött stílust. Sikerebben szerepelnek a pályázatokon és kiállításokon a régi, még nem színes kalocsai minták.

Kovács Jánosné Király Illus szülei földművelők voltak, tizennégyen voltak testvérek, de hatan korán meghaltak. 1900-ban, mindössze 47 éves édesapja meghalt, így tanulmányait nem folytathatta tovább. Tizenhárom éves kora óta rajzolt és kézimunkázott. Akkoriban két híres íróasszony volt Kalocsán, Csuka Boris és Sándor Boris, az ő mintáikat utánozta. Ekkor még csak kék és piros virágokat hímeztek, a falpingálásához azonban használtak zöldet is, innen jutott eszébe, miért ne lehetne a növény szárakat is zölddel kihímezni. Mivel sokat dolgozott a mezőn, jól ismerte a különféle vadvirágokat, ezért mintáihoz inkább azokat használta fel, mert az ókalocsai virágokra szerintem nem lehetett ráismerni. Így kerültek a minták közé a pipacsok, ibolyák, margitvirágok, szegfűk, árvácskák, szőlőfürtök, csillagvirágok, gabonák, paprikák, sarkantyúvirágok, amelyek korábban nem fordultak elő sem hímzéseken, sem pingálásokon. Új formát adott a korábbi hagyományos virágoknak is (liliom, rózsza, nefelejcs). Minden növénynek a maga színét akarta adni, az egyes hímzéseken pompás színösszeállításokat hozott létre.

A változtatások hamar meghonosodtak, hirtelen népszerűek lettek. 1905-ben férjhez ment, még többet dolgozott. Több tanítványa is akadt a későbbiek folyamán (Pirisi Julis, Kővágó Maris). Az 1900-as években egy leányait báloztató asszony francia divatlapot mutatott neki. Ekkor találkozott először a riseliővel, amit sikeresen átültetett a népművészet nyelvére. Kezdetben a kalocsai riseliő csak egyszínű fehér volt. Önéletrajzában írja, hogy leánya azzal álmodott, hogy színes rózsákat varrtak fehér helyett. Az ötletet hamar meg is valósították, sikerrel.

A két világháború között hírneve már külföldre is eljutott, kapott meghívásokat Nizzába és Bécsbe, sőt Párizsba is, ahová azonban már nem juthatott ki. A II. világháború súlyosan visszavetette a kalocsai népművészetet és az iránta való érdeklődést. A II. világháború utáni néhány évtized azonban a népművészek munkájában új korszakot teremtett. 1952-ben megalakult a Kalocsai Népművészeti és Házipari Szövetkezet, a munkában Király Illus tevékenyen vett részt leányával együtt. 1953-ban megkapta a Népművészet Mestere kitüntetést. Ebben az időszakban a kalocsai népművészet már világhírű volt és virágkorát élte, éppen akkor, amikor a többi tájegység népművészete összeolvadóban és eltűnőben volt.

A gyönyörű, és sok munkát igénylő sárközi hímzéseket igen kevesen ismerték, már a 19. 20. század fordulón is. Decsen, szinte csak egy asszony ismerte teljességében.

– **Szili Éva**, akit Szili szülének neveztek. Decsen Ő volt a "tekerőző asszony".

Ő volt az, aki a menyecskéknek cifra haját fésült, feltette a fejükre a dúsan hímzett parittyá főköttöt, feltűzte a "bíbort", (amit tekerőző fátyolnak neveztek). Nagyon szépen tudott hímezni

– **Illés Gyula**, takács, a Népművészet Mestere, aki nemrég hunyt el.

Ő volt a hagyományos portékát, hagyományos szövőszerkezettel előállító takácsok közül az utolsók egyike Pusztaszentlászlón.

14. ábra. Illés Gyula műhelye

15. ábra. Illés Gyula munka közben (Fotó: Kontár Juraj)

16. ábra. Az utolsó takácsok portékái

A textillel foglalkozó Népművészet Mesterei vannak és voltak a legnagyobb számban. 1953–2010-ig 128-an érték el ezt a megtisztelő címet.

A Népművészet Mesterei, nagy hatással voltak és vannak környezetükre, megőrizték, és ugyanakkor megújították tájegységük, falujuk népművészetét. A népi kézműves hagyományok megőrzése területén maradandót alkottak.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A Népművészet Mestereinek alkotásai, (portékái) a népművészethez, kézművességhez való viszonyuk, és egész életútjuk példaként szolgálhat a kézművesség iránt érdeklődőknek, fiatal alkotóknak. Mindannyian különleges egyéniségek voltak.

1. feladat

A népművészeti tárgyak közösségi, vagy egyéni alkotások? Kutató munkájának eredményét írja le a kijelölt helyre!

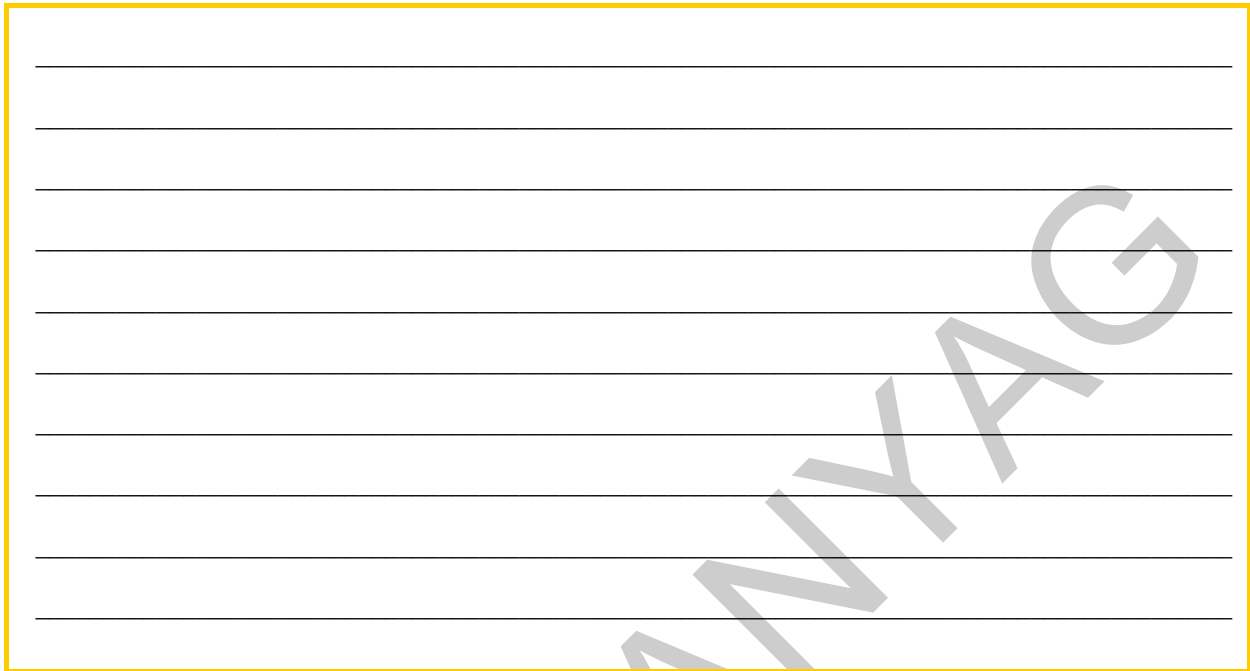
2. feladat

Fogalmazza meg véleményét és írja le, hogy mi határozza meg a Népművészet Mesterei munkásságának stílusát?

3. feladat

Mutassa be hol a jeles alkotók, specialisták helye a régi falusi társadalmakban? Készítsen jegyzetet, kézműves mestereket bemutató előadásokon.

4. feladat

Mesterségének tapasztalása alapján írja le, hogy miben látja "Népművészet Mesterei" munkásságának jelentőségét.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A népművészeti alkotások, akárcsak a kézművesek portékái egyéni produktumok. Megnevezhető az alkotójuk, de nem minden esetben marad fenn az utókor számára a készítő neve. Legtöbb esetben azt a néprajzi tájegységet nevezi meg, ahol készült, illetve amelyik tájegység stílusjegyeit viseli.

Egyéni alkotások, de minden részletében a hagyomány szabályai szerint készültek. A hagyományokat pedig a közösség alakítja. Az egyéni alkotást a közösség vagy elfogadta és beépítette a helyi kultúrába, vagy elvetette. Ez a szűrő határozta meg az alkotások létrejöttét, és stílusát.

Ma az oktatási intézményekben a tanár, vagy a szakoktató, tanfolyamokon a vezető szűri ki a hagyományokat nem kellő alázattal képviselő, vagy stíluskeveredés hibájával készülő termékeket. A kiállítások, pályázatok alkalmával a zsűri tagjai azok, akik a tárgy elfogadásával, vagy elvetésével, az építő kritikával szűrik, és szabályozzák a hagyományörző portékák stílusát, és szabnak irányt az alkotóknak.

2. feladat

A Népművészet Mesterei saját környezetük, népcsoportjuk kultúráját, tökéletesen ismerik. Olyan mélységekig, hogy akár változtathatnak is rajta. A saját kultúrájuk hagyományai szabályrendszere kötöttségei között alkotnak, és ezeken, a kereteken belül képesek újat létrehozni.

3. feladat

A régi falusi társadalmak életét a 19. 20. század fordulójáig, erősen meghatározták a hagyományok. Az adott népcsoport mindegyik tagja ismerte és betartotta ezeket a "törvényeket". Apáik, nagyapáik életmódját folytatták, eszközeit használták, anyáik, nagyanyáik mintáit hímezték, szőtték. A kisközösség íratlan szabályai szerint éltek és dolgoztak a hétköznapiakon, ünnepelték ünnepeiket. A lakóközösség különböző tudású és képességű, tehetségű emberek közössége volt. Már gyermekkorban kitűnt, kinek mihez van tehetsége. Megbecsülték, ha valaki kimagaslóan értett valamihez. Hozzáfordultak, ha szükségük volt a munkájára. Ha jól forgott a nyelve, s remek szervező volt, tekintélyes ember, vőfélynak hívták lakodalmakba. Ha zenélni tudott, vagy szépen énekelt nótafa lett, vagy mesélő, szövő, vagy minta-előrajzoló. Munkáját megbecsülték, megfizették. Egy idő után már nem a mezőgazdaságból, hanem ebből a tevékenységből élt.

4. feladat

A tehetség és a műhely örökölheto, a szakmai tudás elsajátítható.

Nem ritka, hogy egy-egy családban, rokonságban halmozottan fordulnak elő alkotó emberek, népművészek, képzőművészek, a kézművesek esetében is.

A nádudvari Fazekas családban ősök és utódok, testvérek és unokatestvérek, szinte mindannyian a nevükben szereplő szakmát művelték. A szakmai tudás, a szakmai titkok és trükkök, a megépített műhelyek apáról fiúra öröklődtek.

Az ifjabb Kapoli Antalt nem tanította édesapja, mégis kitűnő, fafaragóvá vált, tehetsége, tudása és szorgalma által. A Somogyi emberek életéből, hagyományaiból épülve alkotott.

Kis Jankó Bori hímző és mintáíró asszony, ügyességével, tehetségével, hagyományismeretével emelkedett ki társai közül, és vált a mezőkövesdi népművészet kiemelkedő egyéniségévé.

Perity Mária néni hallgatott a magyar kultúrát féltő és értékelő tudós emberek szavára, és a már-már feledésbe merülő szövés-kultúrát, mintakincset visszatantulta, nagy lelkesedéssel, felelősséggel és végtelen nagy bölcsességgel tanította saját asszonytársait, és bárkit, aki hozzáfordult. Megőrizte és ápolt, a tiszta, eredeti népi kultúrát.

Király Ilus néni, nagy bátorsággal teljesen megújította a kalocsai népművészetet. Teljesen új stílust hozott létre. Minden újra fogékony volt, és beépítette a maga kultúrájába. Az Őt körülvevő, sőt a tágabb környezet is elfogadta újításait, és beépítette a kalocsai népművészetbe. Új stílust alkotott, az új kalocsait. A mai kézművességéért felelős vezetők inkább a régi kalocsai stílus felelevenítésére buzdítják az alkotókat.

Illés Gyula, az utolsó kézi szövő takácsmesterek egyike, már inkább csak a technikai tudás őrzője volt. Új, maradandó mintakincset már nem alkotott.

Saját választott mesterségének "Népművészet Mestere" cím viselőjének bemutatása.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Írják le csoportos foglalkozás keretében, mi határozta meg a Népművészet Mesterei alkotásainak stílusát!

2. feladat

Ismertessék csoportos foglalkozás keretében a falusi emberek és a kiemelkedő alkotók, a specialisták egymáshoz való viszonyát! A saját megfogalmazását írja a kijelölt helyre!

3. feladat

Írásban sorolja fel Kapoli Antal és fia életének főbb állomásait és munkásságukat!

MUNKANYAG

4. feladat

Írja le hol, és mióta rendezik meg a Kis Jankó Bori hímző pályázatot?

MUNKANYAG

5. feladat

Soroljon fel sárközi népművészt. Ismertesse rövid életraját, és alkotói munkásságát!

Keressen választott szakmájában példaképet magának! Válaszát írásban indokolja!

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A paraszti alkotók stílusát, mintáik sokaságát, portékáik színeit, a használt alapanyagokat meghatározta a tájegység, ahol éltek, de az alkotói szabadság megmaradt. Olyan alkotások születtek, melyek magukon viselték a tájegység stílusának egyenruháját, de mégis tartalmaztak egyedi jegyeket.

2. feladat

A létrehozott újítást elfogadta, vagy elvetette a környezet. Vagy feledésbe merült, vagy beépült a hagyományaikba, és mindannyian felhasználták tárgyaik kialakításához, szépítéséhez.

A jelentős falusi alkotókat, a specialistákat, számon tartotta környezetük, a legszebbeket, az ünnepi tárgyakat velük készítették el, a mintákat Ők rajzolták a vászonra.

Régen nem nevezték Őket népművészeknek, de megbecsülték munkájukat, azzal, hogy a legszebb, legbecsesebb tárgyak készítésére Őket kérték meg.

A jeles és jelentős alkotóknak, az immár országos jelentőségű, a társadalmi megbecsülést jelentő, "népművész", "népi iparművész", "Népművészet Mestere" címet, 1953 óta kaphatják meg a jeles alkotók.

3. feladat

A két **Kapoli Antal, apa és fia**, – somogyi fafaragók, – 80 éven át alkottak, és mutattak példát kortársaiknak, és haláluk után az utókornak is.

Idősebb Kapoli Antal a Somogy megyében született az 1800-as évek közepén. A családja emberemlékezet óta juhászcodásból élt. Ő maga is juhász volt. A juhászcodásból nem tudta eltartani nagy családját, ezért kezdett el faragásokat készíteni.

Tehénszarvakra karcolással faragott, mintákat, jeleneteket, a pásztorok életéről, a betyárokról. Tükrösöket, és más hagyományos pásztor tárgyakat készített.

1954-ben a Népművészet Mestere címet, 1955-ben Kossuth díjat kap. 1957-ben, 90 éves korában hal meg.

Idősebb Kapoli Antaltól faragó pályázatot neveztek el.

Ifjabb Kapoli Antal 1893-ban Gyalánban született. Tizenkét éves korától, apja mellett juhászcodott. Tizenhét esztendősen került el apjától.

A második világháború után, a megváltozott falusi élet hatására, abbahagyta a pásztorkodást, faragásból élt. A faragást apjától leste el, aki azonban őt soha nem tanította. Tizenkilenc éves korától készítette portékáit eladásra. Jellegzetes Kapoli Antal stílusban, aprólékos szépséggel dolgozott.

1953-ban az elsők között kapta meg, a Népművészet Mestere címet.

4. feladat

A "Kis Jankó Bori" pályázat, 1963-ban indult a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkársága és a Mezőkövesdi Községi Ház szervezésében. Eleinte évenként, majd kétévenként, 1988 óta pedig háromévenként rendezik meg. A hímzők legrangosabb megmérettetésévé vált.

A pályázat célja a magyar népi hímzések és viseletek hagyományainak megőrzése és továbbfejlesztése, a régebbi, kevésbé ismert stílusok felkutatása és feldolgozása.

5. feladat

Bali Istvánné Pusztai Éva szövő Decs

Alapító tagja a Sárközi Népművészeti Háziipari Szövetkezetnek, szövő tanfolyamokat vezetett, gyermekkora óta sző.

Werner Andrásné Tóth Katalin szövő Ócsény

Fiatal korában tanult meg szőni. A hímzéshez is értett. Kiváló tehetségű alkotó. Mintagyűjteményét könyvben is megjelentették.

Steig István fazekas Szekszárd

Fazekas családból származik. Ősei habán fazekasok voltak. Sárközi fazekasként dolgozott. Mintáira a Mórág környéki ásatások cseréptöredékei nagy hatással voltak.

Prity Mihályné Kukucska Mária szövő Decs

25–30 éves korában, az Iparművészeti Társulat kérésére kezdet "cifra" szőtteket készíteni, melyekkel nagy sikereket ért el, külföldön is. Ettől kezdve rendszeresen részt vett a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamra szervezésében a budapesti nemzetközi vásárokon. Így sok megrendelést kapott, egyre szebben szőtt.

Alapító tagja a Sárközi Népművészeti Háziipari Szövetkezetnek, szövő tanfolyamokat vezetett.

6. Feladat

Egyéni megoldással! Házi dolgozatként.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Wikipédia Magyarország: A népművészet mestereinek listája. A közzétett változat, ellenőrizve: 2010. augusztus 28.

Tarján Gábor: Folklór, Népművészet, Népies művészet (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2005)

Szabadfalvi József: Fazekas István és a nádudvari fazekasság, A népművészet Mesterei (Corvina Kiadó, Budapest, 1982)

Janó Ákos: A Kapoli gyűjtemény (Tanulmány, Kapoli Múzeum, Balatonlelle, 1987)

AJÁNLOTT IRODALOM

Dajaszászné Dietz Vilma: Adatok a matyó íróasszonyok életéhez (Ethn. 1952.)

Molnár László: Kis Jankó Bori (Mezőkövesd, 1962)

Balázs Kovács Sándor – Deli Erzsébet: Kézművesek, népi iparművészek Tolna megyében (Wosinsky Mór Megyei Múzeum Szekszárd, 1999)

Lengyel Györgyi: Faragás Népművészet. (Képzőművészeti Alap kiadóvállalata Budapest, 1961)

Mecseki József – Kressz Mária szerkesztésében: Gerencsér Sebestyén siklósi fazekas a Népművészet Mestere 1898–1955 (Pécs, 1975)

Magyar néprajzi lexikon, szerk.: Ortutay Gyula (Budapest, 1977)

A(z) 1004-06 modul 005-ös szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 215 02 0010 31 01	Csipkekészítő
31 215 02 0010 31 02	Fajátékkészítő
31 215 02 0010 31 03	Faműves
31 215 02 0010 31 04	Fazekas
31 215 02 0010 31 05	Gyékény-, szalma- és csuhéjtárgykészítő
31 215 02 0010 31 06	Kézi és gépi hímző
31 215 02 0010 31 07	Kosárfonó és fonottbútor-készítő
31 215 02 0010 31 08	Szőnyegszövő
31 215 02 0010 31 09	Takács
31 215 02 0100 21 01	Kosárfonó

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
21 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató